

Wees wijs. Investeer in grijs

Verkiezingsmemorandum 2019
van de Vlaamse universiteiten

V L I R *Vlaamse
Interuniversitaire Raad*

Inleiding

Grijze hersencellen vormen de grootste natuurlijke rijkdom van ons land. Ze vormen de drijvende kracht achter creativiteit en innovatie, en maken onze samenleving tot wat ze is. Volgens de recente wetenschapsbarometer erkennen negen op tien Vlamingen het belang van wetenschap en onderzoek. Voor 85% van de Vlamingen leidt wetenschap tot een beter leven in de toekomst. 77% van de bevolking vindt het een taak van de overheid om te investeren in wetenschap. Binnen dit kennisgedreven ecosysteem spelen de vijf Vlaamse universiteiten een cruciale rol.

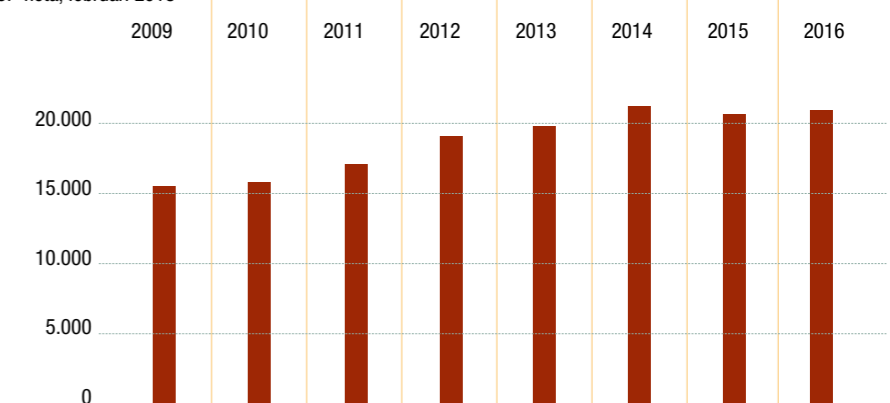
De KU Leuven, de Universiteit Gent, de Universiteit Antwerpen, de Universiteit Hasselt en de Vrije Universiteit Brussel hebben een drievoudige decretale opdracht, waarvoor ze door de overheid gedeeltelijk worden gefinancierd: onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening. Binnen het hogeronderwijslandschap nemen ze een bijzondere plaats in door hun hoge onderzoeksintensiteit. Ze dekken een brede waaier aan disciplines waarin zij onderwijs aanbieden dat gestoeld is op onderzoek. De intense wisselwerking tussen onderwijs en onderzoek laat toe om gericht in te spelen op de veranderende noden binnen de samenleving en op de evolutie van de wetenschappelijke kennis.

Onze universiteiten vervullen binnen hun drievoudige opdracht een bijzondere maatschappelijke rol. Door zijn inbedding in een intense onderzoeksomgeving ontwikkelt het onderwijs vaardigheden en attitudes, die studenten voorbereiden op een professionele loopbaan, zowel binnen als buiten het academisch milieu. Kritische reflectie, probleemoplossend vermogen, ethisch besef en feitengebaseerd denken zijn cruciale troeven voor de toekomst. Het onderzoek aan de universiteiten genereert nieuwe kennis, verruimt de kennisbasis en draagt zo rechtstreeks bij tot de innovatiekracht en het economisch potentieel van Vlaanderen. Het onderzoek in en rondom de universitaire ziekenhuizen draagt bij aan een erg hoogstaande topreferentiezorg. Inzake maatschappelijke dienstverlening stippen we de bijzondere inspanningen aan op het vlak van universitaire ontwikkelingssamenwerking, die vanuit een solidaire ingesteldheid bijdraagt tot capaciteitsopbouw in het Zuiden.

De Vlaamse universiteiten kunnen een indrukwekkend palmares voorleggen. Een robuust systeem van kwaliteitszorg waarborgt de kwaliteit van de aangeboden opleidingen voor een spectaculair gestegen aantal studenten. De onderzoeksoutput blijft stijgen, zoals valt af te meten uit het aantal publicaties, doctoraten, octrooien, industriële contractinkomsten en spin-offs. De universiteiten scoren hoog in verschillende internationale onderzoeks- en innovatierankings, en zijn succesvolle en geëerde partners in de onderzoeksprojecten van de opeenvolgende Europese kaderprogramma's voor onderzoek en ontwikkeling, waar ze een hoge financiële return realiseren. Een recente studie van Biggar Economics in opdracht van de Vlaamse Interuniversitaire Raad toont aan dat de universiteiten voor elke euro die de overheid investeert minstens zes euro genereren aan toegevoegde waarde (*The Economic Contribution of Flemish Universities*, december 2017). Deze resultaten zijn in hoge mate te danken aan verstandige beleidsbeslissingen binnen de instellingen en aan de gewaardeerde financiële ondersteuning door de overheid.

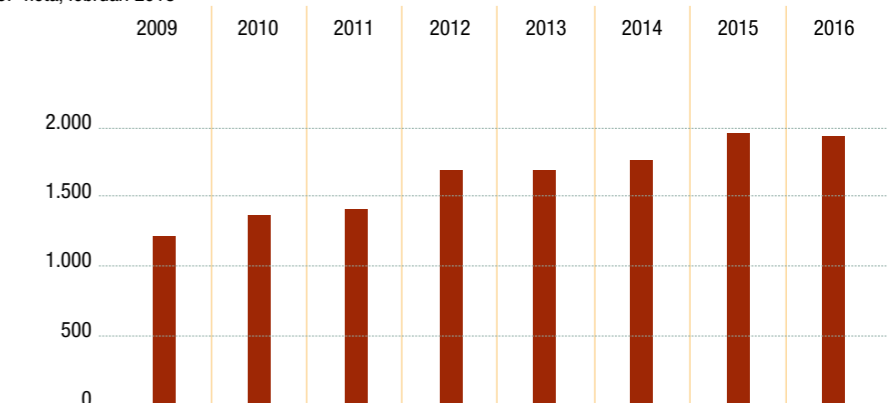
Evolutie van het aantal publicaties (2009-2016) in het Web of Science en het Vlaams Academisch Bibliografisch Bestand

bron: BOF-nota, februari 2018

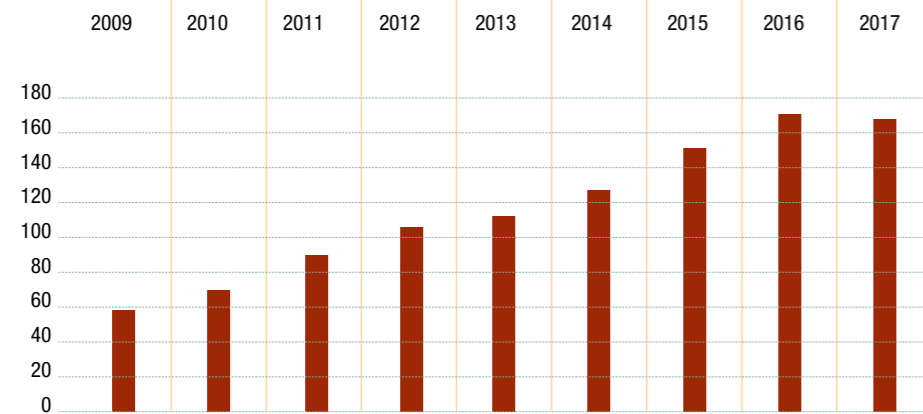
Evolutie van het aantal toegekende doctoraatsdiploma's (2009-2016)

bron: BOF-nota, februari 2018

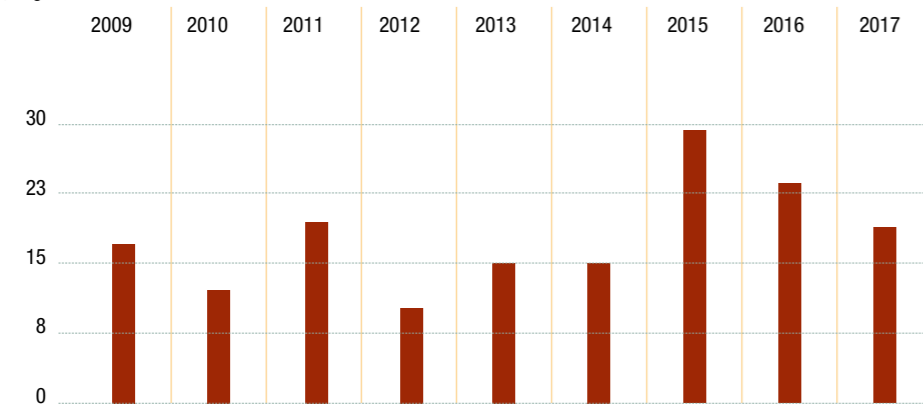
Evolutie van het aantal toegekende octrooien (2009-2017)

bron: BOF-nota, februari 2018

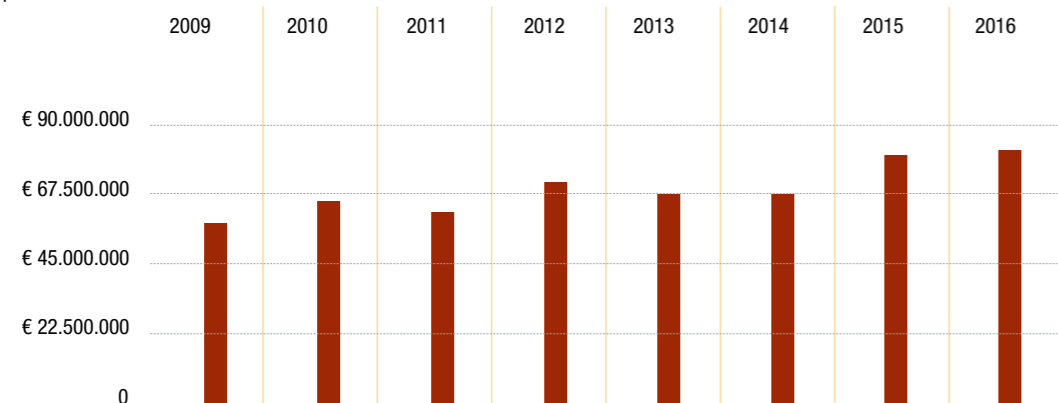
Evolutie van het aantal gecreëerde spin-offs (2009-2017)

bron: ECOOM, augustus 2018

Evolutie van de industriële contractinkomsten in € (2009-2016)

bron: IOF-parameter 3

Niettegenstaande dit indrukwekkende palmares kunnen we niet voorbij aan de vaststelling dat het universitair systeem in Vlaanderen behoorlijk onder druk staat. De structurele besparingen van 2011 en 2015, de niet-toepassing van het klikstelsel in 2015 en 2016, en de vertraging, respectievelijk besparing op de afgesproken groeipaden voor puntengewichten, bijkomende ZAP-middelen en aanvullende onderzoeksmiddelen in 2015 en 2016 maken dat de werkings-toelage in 2018 64,1 miljoen euro lager uitvalt dan initieel voorzien in de Codex Hoger Onderwijs.

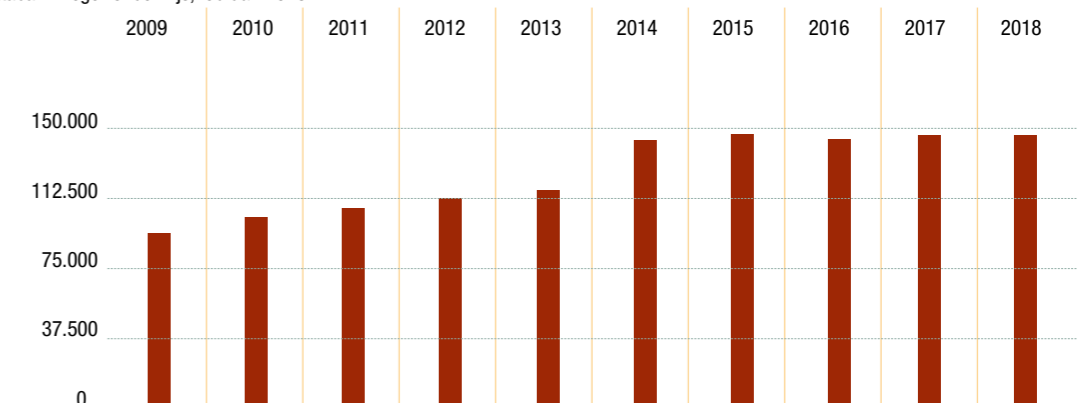
Naast de genoemde besparingen wordt de in het financieringsdecreet neergeschreven indexeringsformule al jaren niet toegepast. De systematische onderindexering van de werkingstoelage over de periode 2008-2018 komt neer op een bedrag van 293,3 miljoen euro. Tenslotte merken we op dat de door de overheid toegekende investeringsmiddelen amper 22% van de infrastructuurnoden dekt, waardoor middelen die prioritair naar onderwijs en onderzoek zouden moeten gaan noodgedwongen geïnvesteerd moet worden in baksteen en beton.

De spectaculaire groei in studentenvolume en onderzoeksoutput gaat gepaard met bijkomende werkdruk op het academisch en administratief personeel, en heeft een grote impact op de gebouwinfrastructuur. De demografische prognoses gaan er van uit dat de groep van 18- tot 24-jarigen, de typische leeftijd voor deelname aan het hoger onderwijs, in absolute aantallen lichtjes zal afnemen tegen 2020 in het Vlaamse Gewest en lichtjes zal stijgen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Dat betekent echter niet dat het aantal studenten aan de universiteiten en hogescholen ook zal afnemen. De participatiegraad in de leeftijdscategorie 18 tot 24 jaar kan toenemen, meer 25-plussers kunnen instromen na een goede oriëntatie en wellicht komen er ook meer buitenlandse studenten naar Vlaanderen.

Op onderzoeksvlak stellen we vast dat de overheid van universiteiten steeds vaker innovatieresultaten op korte(re) termijn verwacht. Voor dit gericht onderzoek worden verhoudingsgewijs steeds meer middelen uitgetrokken. De financiering van risicovol fundamenteel onderzoek, dat per definitie pas resultaten kan genereren op de langere termijn, is weliswaar gestegen, maar niet in dezelfde mate als de financiering van andere onderzoekskanalen, die zich veel meer richten op valorisatie op kortere termijn en waarvan de overheid in sommige gevallen ook de thematische prioriteiten vastlegt. OESO-cijfers tonen aan dat het aandeel niet-gericht onderzoek in de overheidsfinanciering voor onderzoek en ontwikkeling in Vlaanderen aanzienlijk lager ligt dan het Europees gemiddelde en dan in landen als Nederland, Zweden, Denemarken en Duitsland.

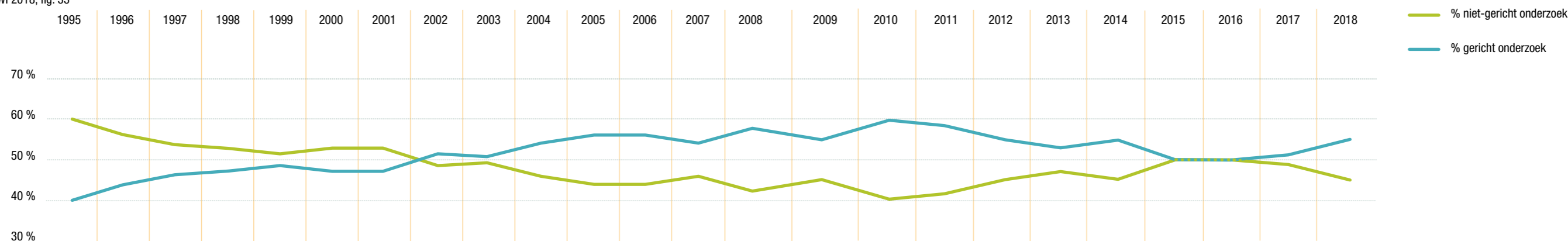
Evolutie van het aantal ingeschreven studenten (2009-2018)

bron: Databank Hoger Onderwijs, februari 2018

Evolutie van de Vlaamse overheidsfinanciering voor niet-gericht versus gericht onderzoek (1995-2018)

bron: Speurgids EWI 2018, fig. 33

We zien ook een stijgende interesse en betrokkenheid van het grote publiek in wetenschapscommunicatie, wat aangepaste vaardigheden vergt van onze onderzoekers. Zowel binnen de pijler onderzoek als binnen de pijler onderwijs, en vanuit een uitgesproken maatschappelijk engagement, vormt kennistransfer naar en capaciteitsopbouw in het Zuiden al vele jaren een speerpunt in het federale beleid ontwikkelingssamenwerking. We betreuren dan ook de sterke daling van deze budgetten in de laatste jaren. Levenslang leren stelt onze universiteiten voor grote uitdagingen en we willen ons daar resoluut voor inzetten.

Met de *2030 Agenda for Sustainable Development* (SDG's) als internationaal oriënterend kader en in het licht van globale uitdagingen zoals armoede, migratie, klimaat en wereldwijde conflicten, worden de universiteiten uitgedaagd om de studenten te vormen tot wereldburgers die kritisch en veerkrachtig in het leven staan. Tegelijkertijd spelen de universiteiten een sleutelrol, via onderzoek en innovatie, in het zoeken naar duurzame antwoorden op globale en lokale maatschappelijke uitdagingen.

De geplande federale pensioenhervorming dreigt de aantrekkelijkheid van de academische loopbaan uit te hollen en zal, indien ze zoals nu gepland wordt doorgevoerd, onze concurrentiekracht op de internationale academische arbeidsmarkt structureel verzwakken.

We leven in geopolitiek onzekere en vooral onvoorspelbare tijden. De wereldorde van de laatste decennia wordt openlijk uitgedaagd; buitenlandpolitieke en economische zekerheden worden regelmatig in vraag gesteld. Tegen deze achtergrond zijn de universiteiten uitermate goed geplaatst om hun unieke rol verder te ontwikkelen. Traditioneel vormen ze moreel en intellectueel onafhankelijke gemeenschappen waar vrijheid van onderwijs en onderzoek het leidend principe is, waar tegenstrijdige meningen worden getolereerd, erkend en verwelkomd.

Die academische vrijheid houdt in dat kennis wordt opgebouwd en verspreid binnen een onderzoekscultuur die verder kijkt dan de noden op korte termijn, en die er op gericht is om kennis en expertise te ontwikkelen die de toekomst vorm geeft en die onze drastisch veranderende wereld helpt te begrijpen. Deze fundamentele kennisbasis is de voedingsbodemp voor alle vormen van onderzoek.

Het past in dit memorandum ook om expliciet onze waardering uit te drukken voor het vertrouwen dat deze en vorige Vlaamse regeringen altijd hebben gesteld in het verantwoordelijkheidsgevoel en de intrinsieke kwaliteit van onze universiteiten. De hervorming van het kwaliteitszorgstelsel in het hoger onderwijs responsabiliseert onze instellingen en waarborgt het hoge niveau van de aangeboden opleidingen. We zijn ook dankbaar dat de Vlaamse regering in budgettair toch zeer moeilijke tijden van investeringen in onderzoek en innovatie een speerpunt blijft maken. Zo steeg het budget wetenschap en innovatie sinds 2008 met 41%. Een aangepast model ondersteunt de universiteiten in de begeleiding van studenten met functiebeperkingen, terwijl de aangepaste verdeling van de middelen voor studentenvoorzieningen ervoor zorgt dat elke student nu een gelijke financiering genereert.

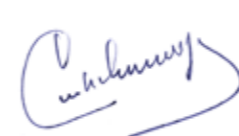
De Vlaamse en federale verkiezingen van 2019 vormen opnieuw een scharniermoment. De aantredende regeringen zullen de beleidsprioriteiten vastleggen voor een nieuwe periode van vijf jaar. Als universiteiten zijn we overtuigd dat we hierin een constructieve rol kunnen spelen. In dit memorandum formuleren we een aantal vragen en boodschappen ten aanzien van onze toekomstige beleidsmakers. Tegelijk willen we als universiteiten hier ook een aantal expliciete engagementen tegenover zetten.

Brussel, 26 september 2018

Percentage niet-gericht onderzoek t.o.v. totaal van overheidsfinanciering voor onderzoek en ontwikkeling

bron: OESO

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Nederland	66%	67%	67%	68%	67%	67%	69%	69%	71%	74%	76%	75%	
Zweden	59%	64%	67%	68%	67%	70%	68%	72%	72%	72%	71%	68%	
Denemarken	62%	62%	59%	61%	58%	60%	61%	59%	61%	59%	62%	59%	
Duitsland	57%	56%	57%	56%	55%	56%	57%	57%	57%	58%	57%	55%	
Europa	48%	48%	47%	48%	48%	49%	51%	51%	52%	52%	53%		
Finland	42%	42%	42%	42%	44%	45%	47%	48%	48%	53%	60%	62%	
Vlaanderen	44%	46%	43%	45%	41%	42%	45%	47%	45%	50%	50%	49%	45%
Spanje	36%	34%	35%	43%	45%	46%	56%	51%	52%	51%	52%		
Noorwegen	47%	47%	47%	46%	45%	45%	45%	44%	44%	45%	46%	44%	
Frankrijk	36%	35%	43%	38%	40%	39%	43%	45%	47%	47%	47%		
België	41%	42%	39%	41%	39%	40%	42%	42%	42%	45%	45%		
Italië	48%	43%	36%	39%	32%	36%	36%	42%	44%	45%	45%		
Verenigd Koninkrijk	43%	45%	42%	42%	43%	43%	42%	36%	35%	33%	33%		

 Luc De Schepper
 rector Universiteit Hasselt

 Caroline Pauwels
 rector Vrije Universiteit Brussel

 Luc Sels
 rector KU Leuven

 Rik Van de Walle
 rector Universiteit Gent

 Herman Van Goethem
 rector Universiteit Antwerpen

 Koen Verlaeckt
 secretaris-generaal VLIR

Een adequate en gewaarborgde basisfinanciering

I. In de voorbije jaren hebben ook de universiteiten solidair hun bijdrage aan de overheidsbesparingen geleverd. In de praktijk heeft dit echter geleid tot een structurele erosie van de werkingstoelage (eerste geldstroom), waardoor het steeds moeilijker wordt om kwalitatief hoogstaand onderwijs en onderzoek te leveren. Als universiteiten hebben we nood aan een adequate en gewaarborgde meerjarenfinanciering. Een gebrek aan financiële stabiliteit maakt het immers moeilijk om op langere termijn te plannen, internationaal erkende kwaliteit te blijven realiseren in onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening, en als competitieve actoren te blijven presteren in het globale innovatie-ecosysteem. De publieke financiering moet ook voldoende hoog zijn om het stijgend aantal studenten, de toenemende vraag naar goed opgeleide toekomstige werknemers en de behoefte aan levenslang leren te kunnen opvangen. We vragen de Vlaamse regering om de eerste geldstroom vanaf 2019 met minstens 64 miljoen euro te verhogen, het equivalent van de impact van de besparingen van 2011, 2015 en 2016 en van de vertraagde uitvoering van de decretaal vastgelegde groeipaden op de begroting 2018. Deze verhoging kan voor 25% trouwens ingepast worden binnen het nog te doorlopen groeipad naar 1% overheidsuitgaven voor onderzoek en ontwikkeling. We vragen de regering om deze verhoging bij de start van de nieuwe legislatuur expliciet vast te leggen in een meerjarenbegroting 2019-2024 en zo de nodige stabiliteit en voorspelbaarheid te garanderen.

- 2.** De onderindexering van de werkingstoelage in de periode 2008-2018 confronteert de universiteiten met 293,3 miljoen euro minder inkomsten. Voor de periode 2014-2018 bedraagt dit 183,3 miljoen euro. We vragen aan de Vlaamse regering dat de indexering van de werkingstoelage, maar ook van de sociale toelagen en de investeringsmiddelen vanaf het begrotingsjaar 2019 onverkort wordt toegepast, zoals voorzien in het financieringsdecreet.
- 3.** Onderwijs, onderzoek en maatschappelijke dienstverlening kunnen maar op hoog niveau worden waargemaakt als de universiteiten beschikken over kwalitatief hoogstaande infrastructuur. Jaarlijks ontvangen de universiteiten ca. 31 miljoen euro investeringsmiddelen van de overheid. Uitgaand van de reële investeringsnoden kunnen we, conform de aanvaarde afschrijvingsregels, 3% van de verzekerde nieuwbouwwaarde van de gebouwen als maatstaf nemen. Voor de universiteiten betekent dit een dekkingpercentage van amper 22%. In 2018 is er een tekort van 120 miljoen euro om de gebouwen optimaal te kunnen onderhouden en de groei aan studenten en onderzoek op te vangen. We vragen aan de Vlaamse regering om de investeringskredieten voor infrastructuur substantieel te verhogen, minstens door een verdubbeling van de huidige investeringsenveloppe.
- 4.** De financiering van competitief verworven onderzoeksprojecten voorziet slechts in een beperkte vergoeding voor de centrale beheerskosten en algemene exploitatiekosten van de universiteiten. De Vlaamse regering beperkt het zogenaamde overheadpercentage op een aantal projecttypes die door de Vlaamse Gemeenschap worden gefinancierd al sinds 1993 tot 10%. De federale overheid voorziet zelfs minder (5%) op bepaalde instrumenten. Gemiddeld innen de universiteiten vandaag afgerond 8% aan overheadinkomsten op de tweede, derde en vierde geldstroom samen. Terwijl berekeningen in het verleden aantoonde dat dit percentage eigenlijk net boven de 30% zou moeten liggen. Dit is aan de erg lage kant in vergelijking met de percentages die worden gehanteerd binnen de Europese onderzoeksprogramma's (25%), de Verenigde Staten (gemiddeld 52 %) en Canada en het Verenigd Koninkrijk (40 %). De toegekende overheadkost is absoluut onvoldoende om het onderhoud en de vervangingsinvesteringen van de infrastructuur en de administratieve omkadering voor het project te betalen, en leidt dus tot een rechtstreeks interen op de eerste geldstroom. Een adequate administratieve en logistieke omkadering van de onderzoekers is noodzakelijk om hen meer zuurstof te geven zodat ze zich maximaal met hun onderwijs- en onderzoeksopdrachten kunnen bezighouden. We vragen aan de Vlaamse regering om het toegelaten overheadpercentage op te trekken tot een vanuit internationaal perspectief aanvaardbaar en verder te onderhandelen niveau.
- 5.** Vlaanderen telt vier universitaire ziekenhuizen. Zij vervullen hun drievoudige opdracht van opleiding, onderzoek en kwaliteitsvolle patiëntenzorg in een continuüm met de opdrachten van de universiteiten waarmee ze verbonden zijn. De opleiding bestaat hoofdzakelijk uit de professionele vorming van artsen specialisten in opleiding (ASO), gecoördineerd door de universitaire stagemeesters die hun klinische aanstelling hebben in de ziekenhuizen. Om de complexere diagnostiek en behandeling op de voor de patiënt meest waardevolle manier te kunnen uitvoeren, verleggen de ziekenhuizen voortdurend de grenzen van wat *evidence based* is. De waardeketen vertrekt van fundamenteel onderzoek over translationeel onderzoek (*from bench to bedside and back*), naar klinisch toegepast onderzoek, gevolgd door innovatie en toepassing in een nieuwe *evidence based* praktijkvoering. Dit is een unieke waardeketen in de gezondheidszorg, die alleen in de academische medische centra mogelijk is. We moeten echter vaststellen dat de financiering van de universitaire ziekenhuizen voor hun academische activiteiten via het budget B7a ondermaats is. Een studie van Antares in 2014 toont aan dat de vergoeding die de universitaire ziekenhuizen hiervoor krijgen slechts 4,6% van hun jaarlijkse omzet bedraagt, terwijl dit in Nederland 34% en in Duitsland 20% is. Deze vergoeding is recent zelfs verminderd door het gedeelte voor financiering van de ASO-opleiding en de vergoeding van de coördinerende stagemeesters, te verplaatsen naar vouchers die over alle algemene ziekenhuizen verdeeld zullen worden. We vragen aan de federale regering om de financiering voor de academische activiteiten van de universitaire ziekenhuizen op te trekken naar een internationaal aanvaardbaar niveau en de bijzondere positie van de universitaire ziekenhuizen in het voorzien van topreferente zorg op deze manier duidelijker te erkennen en te ondersteunen.

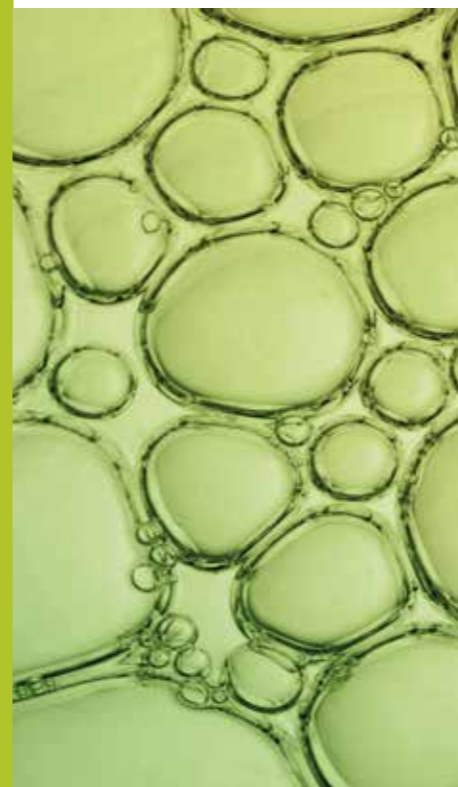
Een volgehouden groeipad voor onderzoek en innovatie

6. De Vlaamse regering heeft zich herhaaldelijk geëngageerd om alle vereiste inspanningen te leveren om de 3%-norm voor onderzoek en ontwikkeling te bereiken tegen 2020. Deze omvat 1% investeringen door de overheid en 2% investeringen door de privésector. In 2018 bedragen de overheidsuitgaven ongeveer 0,81% van het BBP. Om de vooropgestelde 1%-norm in 2020 te halen is volgens een schatting van het departement EWI van de Vlaamse overheid in vergelijking met de begrotingsopmaak 2018 een bijkomende structurele stijging van 662 miljoen euro noodzakelijk. Ondanks de besparingen heeft de huidige Vlaamse regering belangrijke inspanningen geleverd voor het verhogen van het O&O-budget, maar er is dus nog een weg te gaan. We vragen de Vlaamse regering dan ook om het behalen van de 1%-norm aan overheidsinvesteringen expliciet in te schrijven als regeringsdoelstelling voor de periode 2019-2024.

7. In haar visienota 2030 legt de Vlaamse regering sterk de nadruk op innovatie en industrie 4.0 als bouwstenen voor een duurzame, economisch sterk presterende en maatschappelijk welvarende deelstaat. Kenniscreatie wordt steeds meer aangemoedigd vanuit het quadruple helix model, waarbij overheden, kennisinstellingen, bedrijven en burgers steeds intenser op elkaar inspelen. Bij de uitbouw van haar beleid voor nieuw industrieel ondernemen heeft de Vlaamse regering de laatste jaren sterk ingezet op een programmatische aanpak voor slimme specialisaties en clusterpacten. Deze benadering heeft in de praktijk geleid tot een gedeeltelijke verschuiving van de overheidsfinanciering voor fundamenteel onderzoek naar toegepast onderzoek, van langetermijn- naar kortetermijnonderzoek. De achterliggende redenering is dat de sturing van onderzoek door het bepalen van thematische toegepaste onderzoeksprioriteiten sneller leidt tot innovatie en dus tot een versterking van onze internationale concurrentiepositie. De geschiedenis van de wetenschap toont echter overvloedig aan dat innovatie steeds gedreven wordt vanuit een fundamentele kennisbasis. Fundamenteel onderzoek is per definitie risicovol, maar de financiering van dit soort onderzoek is een basisopdracht van de overheid en kan door geen enkele andere actor worden gewaarborgd. Zonder fundamenteel onderzoek is innovatie onmogelijk. We vragen de Vlaamse regering bij het verder uittekenen van het 1%-groeipad erover te waken dat de budgettaire versterking van het fundamenteel onderzoek en het onderzoek dat door de overheid thematisch wordt gestuurd op een evenredige wijze gebeurt.

8. Vlaanderen beschikt over een robuuste en meerlagige financieringsarchitectuur voor onderzoek en innovatie. De huidige Vlaamse regering heeft het landschap van financieringskanalen in de afgelopen jaren grondig bijgestuurd en vereenvoudigd. De kwaliteit van onderzoeksaanvragen wordt via de internationaal gangbare praktijk van peerreview beoordeeld. In het kader van hun autonome werking kunnen de universiteiten eigen onderzoeksklemtoneel leggen via de intra-universitair georganiseerde financieringskanalen, zoals het Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF) en het Industrieel Onderzoeksfonds (IOF). Het is essentieel dat deze budgettaire voldoende omvangrijk zijn om de uitbouw van een eigen onderzoeksbeleid mogelijk te maken. Voor het IOF geldt bovendien dat het de samenwerking tussen universiteiten en hogescholen bevordert. We vragen de Vlaamse regering bij het verder uittekenen van het 1%-groeipad erover te waken dat de budgettaire verhoging van de universitaire onderzoeksmiddelen evenwichtig gespreid wordt over de inter- en de intra-universitaire financieringskanalen. Daarbij is het ook essentieel dat we een aanvaardbaar slaagpercentage voor mandaat- en projectaanvragen kunnen garanderen. Een adequaat slaagcijfer garandeert enerzijds een voldoende strenge competitie, waarbij enkel de beste onderzoekers worden geselecteerd, maar zorgt er anderzijds voor dat er geen ontradings- en ontmoedigingseffect optreedt bij geïnteresseerde onderzoekers.

9. Onderzoekssamenwerking met de universiteiten van de Franstalige Gemeenschap en/of met de federale wetenschappelijke instellingen wordt mogelijk gemaakt door de programma's EOS, FED-tWIN en BRAIN-be. Het EOS-programma (*Excellence of Science*) is de opvolger van de Inter-universitaire Attractiepolen (IUAP) en wordt gezamenlijk beheerd door het FWO en het FNRS. De programma's FED-tWIN en BRAIN-be worden gefinancierd door de federale overheid. We vragen aan de federale regering om FED-tWIN en BRAIN-be de nodige slagkracht te geven zodat deze kunnen uitgroeien tot het financieringskanaal voor intrafederale onderzoekssamenwerking. We vragen de Vlaamse en Franstalige gemeenschapsregeringen te bekijken of het EOS-programma niet gedeeltelijk kan worden ingezet om grensoverschrijdende samenwerking met kennisinstellingen in onze buurlanden (Noord-Frankrijk, Noordrijn-Westfalen, Zuid-Nederland) mogelijk te maken.

Een modern en competitief personeelsbeleid

IO. Het statuut van de personeelsleden die worden gefinancierd via de werkingstoelage is geregeld in de codex hoger onderwijs en laat weinig ruimte voor flexibiliteit in de verloning, wat nochtans essentieel is bij het aantrekken van bijvoorbeeld toptalent uit het buitenland. Daarnaast is het volume van het wetenschappelijk personeel dat buiten de werkingstoelage wordt gefinancierd met meer dan 33% toegenomen tussen 2008 en 2017. Deze groep wordt gefinancierd vanuit een zeer brede waaier aan kanalen, wat resulteert in aanzienlijke verschillen qua arbeidsvoorwaarden, niet alleen onderling tussen de diverse types van financiering, maar ook in vergelijking met de privésector. We vragen aan de Vlaamse regering om in samenspraak met de universiteiten werk te maken van een modern en competitief personeelsbeleid en daartoe ook de nodige regelgevende maatregelen te treffen.

II. De aangekondigde hervorming van het wettelijk pensioen voor het zelfstandig academisch personeel omvat een aantal maatregelen die de aantrekkelijkheid van het ambt van professor aanzienlijk ondergraven. Het gunstige tantième van 1/48e zou worden herzien naar 1/60e, waardoor de betrokkenen bij pensionering niet meer over een volledige loopbaan en dito wettelijk pensioen kunnen beschikken. Dit is problematisch binnen een steeds concurrentiëler wordende context en de toenemende *war for talent*, waarin hoog gekwalificeerde personeelsleden van de universiteiten geregeld voor de loopbaankeuze staan tussen een functie aan de universiteit of een functie met een aantrekkelijke verloning, tal van extralegale voordelen en een aanvullend pensioen in de industrie of de dienstensector. We vragen de federale overheid om die geplande hervormingen ernstig te willen heroverwegen, zodat de concurrentiepositie van onze universiteiten niet wordt ondermijnd. Tegelijk vragen wij aan de huidige en toekomstige Vlaamse ministers van Onderwijs en Wetenschapsbeleid dit met aandrang te willen bepleiten bij de federale collega bevoegd voor de pensioenen.

I2. Om kenniswerkers te kunnen blijven aantrekken en voor langere tijd aan de universiteit te binden moet het aangeboden verloningspakket voldoende aantrekkelijk zijn. We pleiten daarom voor het opzetten van een aanvullend pensioenplan voor alle personeelsleden in dienst van de universiteiten, naar analogie met het aanvullend pensioen waarin de Vlaamse regering voorziet voor haar eigen, contractuele personeelsleden. We vragen de Vlaamse regering om de werkingstoelage van de universiteiten te verhogen met hetzelfde percentage als de Vlaamse overheid reserveert voor het opbouwen van het aanvullend pensioen van haar eigen contractueel personeel. Wij verzoeken ook dat, wanneer de Vlaamse regering het nu vooropgestelde percentage van 3% zou verhogen, gelijke tred wordt gehouden voor de universiteiten.

I3. Het aantrekken van buitenlands toptalent is essentieel voor de universiteiten. In een recent advies toont de VARIO aan dat we, ondanks aanzienlijke financiële inspanningen, onder meer via het Odysseus-programma, internationaal aan aantrekkingskracht inboeten ten opzichte van onze voornaamste kennisconcurrenten. Dit is niet alleen het gevolg van een resem administratieve obstakels in de beleidspraktijk (bijv. op het vlak van visum, arbeidskaart, fiscaliteit en pensioen), maar ook van het gebrek aan flexibiliteit qua verloning. Zonder in te boeten op kwaliteit, pleiten we voor een minder rigide toepassing van de taalregeling. Meertaligheid is een essentieel kenmerk van onze kennismaatschappij en een van onze belangrijkste troeven. We vragen de Vlaamse en de federale regering om op een onderling geconcentreerde wijze de resterende obstakels voor de internationale mobiliteit van toptalent maximaal weg te werken. Deze problematiek raakt vanzelfsprekend aan de bredere groep van kenniswerkers in de publieke en privésector, en daarom is ook een nauwe samenwerking met alle actoren binnen dit ecosysteem nodig.

I4. Universiteiten bevinden zich als werkgevers in een bijzondere situatie omdat hun wetenschappelijk opgeleid personeel niet alleen binnen de academische wereld, maar ook ver daarbuiten op de arbeidsmarkt aan de slag gaat. Beheersmatig vergt dit bijkomende loopbaanbegeleiding, vorming en gepersonaliseerde informatieverstrekking om (jonge, vaak doctorerende) onderzoekers te helpen zich op die loopbaankeuze voor te bereiden. De OJO-middelen, die de Vlaamse regering aan de universiteiten toekent, zijn een belangrijke stap in de goede richting. We engageren ons om van loopbaanbegeleiding voor jonge onderzoekers een speerpunt te maken in ons HR-beleid en de ervaringen maximaal te delen over de instellingen heen. We vragen de Vlaamse regering om deze financiering te continueren en voor zover de financiering dit toelaat, engageren we ons om het model verder uit te rollen naar andere personeelsgeledingen binnen de universiteiten.

Resoluut de internationale kaart trekken

- I5.** Sinds de Middeleeuwen zijn universiteiten plaatsen voor studenten en docenten uit alle mogelijke windhoeken. De peregrinatio academica is een wezenlijk onderdeel van het universitair gebeuren en zorgt voor een voortdurende kruisbestuiving van nieuwe kennis en inzichten. Het Erasmus-programma biedt studenten uit geheel Europa meer dan ooit de kans om een deel van hun opleiding in het buitenland te volgen. Vlaanderen heeft zich ingeschreven in de Europese doelstelling om tegen 2020 20% van alle afgestudeerden een internationale ervaring te bieden en heeft de lat zelfs verhoogd tot 33%. We vragen de Vlaamse regering om de middelen voor internationale studentenmobiliteit te verhogen zodat de 33%-doelstelling in de volgende regeerperiode zeker kan worden gehaald. We vragen de Vlaamse regering ook om het administratief beheer van de internationale studentenmobiliteit voor universiteiten en hogescholen, die momenteel versnipperd is over verschillende instanties, te vereenvoudigen en te groeperen binnen één entiteit, bij voorkeur in de schoot van de Vlaamse Universiteiten- en Hogescholenraad (VLUHR). Op die manier kan de dienstverlening aan inkomende en uitgaande mobiele studenten verder worden geprofessionaliseerd en ontstaat er een efficiënte informatiedoorstroming tussen alle uitzendende en ontvangende hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen.

- I6.** Het Verenigd Koninkrijk vormt al heel lang een geprivilegieerde partner voor academische samenwerking met onze universiteiten. De partnerschappen zijn intens en bieden grote meerwaarde voor alle betrokken partijen. Het eventueel wegvallen van deze contacten zal ongetwijfeld leiden tot verschraling. In het licht van de nakende Brexit vragen wij de Vlaamse en de federale regering om binnen de Europese Unie het voortouw te nemen om de financieringsmechanismen voor academische samenwerking (mobiliteit van studenten en docenten; gezamenlijke onderzoeksprojecten) te vrijwaren, al dan niet binnen het kader van de door de Vlaamse regering voorgestelde Noordzeestrategie.
- I7.** Begin 2019 lanceert de Europese Commissie binnen het Erasmus-programma de pilootfase van de netwerken van Europese universiteiten, een idee dat eind 2017 door de Franse president werd gearticuleerd. De onderhandelingen voor de Europese begroting na 2020 zijn nog maar pas opgestart, maar nu al is duidelijk dat deze netwerken het potentieel in zich hebben om het Europees universitair landschap grondig te hervormen. Zo formuleert de Commissie nu al de ambitie dat deze netwerken van telkens een handvol universiteiten op termijn moeten uitmonden in een geïntegreerde Europese campus. De Vlaamse universiteiten bereiden zich voor om actief deel te nemen aan de pilootfase. We vragen de Vlaamse regering om de nodige middelen te voorzien voor de cofinanciering van succesvolle netwerken met Vlaamse universiteiten als partners.

18. In de schoot van de Vlaamse Interuniversitaire Raad is VLIR-UOS het platform waarbinnen het Vlaams hoger onderwijs al jaar en dag samenwerkt in het kader van universitaire ontwikkelingssamenwerking (UOS). VLIR-UOS is, met middelen van de federale overheid, de belangrijkste financier van samenwerkingsprojecten tussen academici uit Vlaanderen en het Zuiden, en van beurzen voor studenten en professionals uit Vlaanderen en het Zuiden. Gerichte capaciteitsopbouw versterkt de partnerinstellingen in het Zuiden en maakt hen tot cruciale actoren om het economisch en maatschappelijk bestel in hun land kritisch en wetenschappelijk onderbouwd mee vorm te helpen geven. Deze interuniversitaire samenwerking draagt ook bij aan de globalisering en de kwaliteit van het Vlaams hoger onderwijs, via uitwisseling van academici en studenten, door de focus in onderzoek op maatschappelijke uitdagingen, en door de vertaling van deze focus en van resultaten uit onderzoek en maatschappelijke toepassingen in onze onderwijsprogramma's. In 2018 beheert VLIR-UOS een portfolio van 203 projecten, zowel in het Zuiden als in Vlaanderen, en financiert het gemiddeld een 900-tal beurzen per jaar.

Op de federale middelen voor universitaire ontwikkelingssamenwerking werd de laatste jaren aanzienlijk bespaard. Het gemiddeld jaarbudget van VLIR-UOS bedroeg in 2014-2016 34,9 miljoen euro. Voor 2017-2021 is dit gedaald naar 31,6 miljoen euro. Gelet op de grote maatschappelijke uitdagingen, de bewezen impact en kostefficiëntie van het UOS-model, vragen we de federale regering om het budget voor VLIR-UOS minimaal op te trekken naar het niveau van 2014-2016, en dit niveau gewaarborgd vast te leggen bij de aanvang van de nieuwe regeerperiode. Budget- en programmazekerheid zijn immers cruciaal om de kwaliteit en impact van de universitaire ontwikkelingssamenwerking te vrijwaren.

Daarnaast vragen we dat VLIR-UOS erkend wordt door alle betrokken overheden als agent-schap van de Vlaamse universiteiten en hogescholen voor ontwikkelingssamenwerking.

19. Naast de federale overheid is ook de Vlaamse regering al jaar en dag actief binnen de ontwikkelingssamenwerking. De geografische en thematische prioriteiten zijn vastgelegd in het kaderdecreet Ontwikkelingssamenwerking. Zuid-Afrika, Malawi en Mozambique werden geselecteerd als partnerlanden. Complementair aan de beurzen die de federale overheid financiert, vragen wij de Vlaamse regering om bij een eventuele verdere toename van de middelen voor ontwikkelingssamenwerking, zoals voorzien in het Pact 2020, een deel van deze middelen expliciet te reserveren voor beurzen voor studenten en docenten uit de partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking. We vragen ook dat andere betrokken Vlaamse departementen, zeker Onderwijs en Economie, Wetenschap en Innovatie, middelen vrijmaken voor universitaire ontwikkelingssamenwerking, gelet op de cruciale SDG-uitdagingen en de gedeelde verantwoordelijkheid, ook van Vlaanderen, in het kader van internationale mobiliteit van studenten en docenten, internationale partnerschappen, en voor de uitbouw en de verduurzaming van eigen Vlaamse ontwikkelings-relevante expertise.

20. We vragen de federale en Vlaamse regeringen om bij de toekomstige omzetting van Europese regelgeving, voor zover deze relevant is voor de hogeronderwijssector, ervoor te zorgen dat de resulterende wetgeving niet strenger uitvalt dan de Europese (geen *goldplating*) en erover te waken dat de intra-Belgische wetgeving geen bijkomende administratieve overlast creëert voor onze universiteiten.

Onze engagementen

- 21.** De hogeronderwijsinstellingen in Vlaanderen kenmerken zich door een uitgebreid opleidingsaanbod. Tegelijk stellen we vast dat er nog grote vooruitgang kan worden geboekt op het vlak van levenslang leren, met inbegrip van de professionalisering van het gebruik van digitale technologieën in het hoger onderwijs. Deze domeinen zijn van cruciaal belang voor de ontwikkeling van de universiteit van de toekomst en de verankering van haar maatschappelijke rol. De kennisnavelstreng tussen de universiteit en het individu mag immers niet worden doorgeknipt op het moment van afstuderen. De evoluerende arbeidsmarkt en de ontwikkeling van nieuwe competenties tijdens de loopbaan vereisen immers dat werknemers regelmatig kennis bijtanken. Omgekeerd brengen zij ook praktijkervaring binnen die het opleidingsaanbod voortdurend helpt bijsturen in functie van de noden van de arbeidsmarkt. We engageren ons om het bestaande opleidingsaanbod verder te rationaliseren en werk te maken van een omvattende strategie voor levenslang leren. De principes van het charter voor levenslang leren van de European University Association (2008) kunnen daarbij de leidraad vormen. De inspanningen voor levenslang leren moeten op termijn ook worden ingepast in het financieringsmodel voor het hoger onderwijs.

- 22.** De doorstroming van studenten in hun eerste jaar aan de universiteit moet beter. Vooraleer de momenteel ingevoerde verplichte, niet-bindende ijkingstoets voor de Ingenieurswetenschappen uitgebreid kan worden naar andere opleidingen, is voorafgaand onderzoek naar de validiteit nodig. We engageren ons om bijkomend onderzoek te verrichten naar een meer omvattend predictie-model. Een koppeling tussen de databanken secundair en hoger onderwijs is daarbij essentieel. We besteden in het bijzonder aandacht aan mogelijk ongewenste effecten bij deelnemers uit kansengroepen en naar een heldere terugkoppeling over de resultaten van deze proeven naar de deelnemers. We zetten ook sterk in op activerende lesvormen als essentieel onderdeel van kwaliteitsvol onderwijs dat studenten opleidt in een brede waaier aan competenties, en we houden daarbij maximaal rekening met de diverse samenstelling van de studentenpopulatie.

- 23.** De snel wijzigende omgevingscontext en het steeds frequenter voorkomen van systemische disrupties hebben ook bij de Vlaamse beleidsmakers het besef doen groeien dat er nood is aan een langetermijnstrategie, die niet langer alleen maar kan worden onderbouwd door het extrapoleren van trends uit het verleden of het systematisch hanteren van een referentiekader op globale schaal. Die langetermijnstrategie is per definitie legislatuuroverschrijdend. De Vlaamse regering beschikt over een aantal instrumenten om het beleid wetenschappelijk te onderbouwen. Denk maar aan de sectorale steunpunten beleidsrelevant onderzoek of de wetenschappelijke onderbouwing van de visienota 2050. Toch ontbreekt het de regering aan een aangepast onafhankelijk instrument om op een wetenschappelijk onderbouwde wijze (*evidence-based*) en vanuit een beleidsdomeinoverschrijdend (multidisciplinair) perspectief de beleidsontwikkeling op langere termijn gestalte te geven (*foresight*). De universiteiten hebben deze kennis zeker in huis. We bieden aan om dit kennisaanbod over de instellingen heen te structureren en uit te bouwen naar het equivalent van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid in Nederland.

Wees wijs. Investeer in grijs –
Verkiezingsmemorandum 2019
van de Vlaamse universiteiten is
gepubliceerd in gedrukte versie
en in elektronische versie,
en is als download beschikbaar
op de website: www.vlir.be

verantwoordelijke uitgever:
Koen Verlaeckt, secretaris-generaal

Vlaamse Interuniversitaire Raad
Ravensteingalerij 27 - bus 6,
1000 Brussel
T. +32 (0)2 792 55 00
administratie@vlir.be
www.vlir.be

D/2018/2939/1

V L I R *Vlaamse
Interuniversitaire Raad*